

történeti kutatás mellett az irodalom- és regionális történet gyümölcsözetheti a kötet eredményeit. Kiváltképpen a lapok Belletristik rovatainak feldolgozása járhat meglepetéssel. Még a helyi szerzők próbálkozásainak feltárása sem teljesen érdektelen, az meg különösen tanulságos lehet, mit fordítottak a helyi lapok a magyar irodalomból, miféle irodalmi/művészeti tárgyú cikkeket írtak, netán a „világirodalom”-ból mi szivároghatott be a helyi lapokba. A sajtótörténet tematikus művelése művelődéstörténeti eredményekkel kecsgethet. Ennek a bibliográfiának érdemévé válhat, hogy az efféle vizsgálódásokat ösztönzi.

FRIED ISTVÁN

Tinti, Paolo: La libreria dei gesuiti di Modena. Il fondo antico dal Collegio di S. Bartolomeo al Liceo Muratori. Premessa di Maria Gioia TAVONI. Modena, 2001, Patron editore. XVI, 350 l. /Collana di Archivistica, Bibliografia e Biblioteconomia, nr. 3/

Valamennyi európai országban a régi könyvállományok rendszeres feltérképezésének munkái újabb, fellendülő szakaszba érkeztek. A számítógépek nyújtotta lehetőség nagyobb közös katalógusok építésében nem egyszerűen azt jelenti, hogy a katalógus számítógépen elérhető, hanem azt is, hogy retrospektív nemzeti bibliográfiák összeállítói újabb jelentős forrásanyaggal gazdagodtak. Ugyanakkor a művelődéstörténet kutatói eddig elképzelhetetlen segítséget kaptak abba, hogy a szétszóródott egykori (középkori, vagy kora újkori) gyűjteményeket legalább katalógus szinten újra egyesítsék. Ehhez az is kell persze, hogy az egyes kisebb könyvtárak is úgy tárják fel anyagaikat, hogy az egyes könyvek leírása alkalmazkodjon a nemzetközi normákhoz, alapvetően az ISBD(A) szabvány javaslat megfogalmazta követelményekhez. Maria Gioia Tavoni előszavában e nézőpontból üdvözlí Paolo Tinti munkáját.

A jezsuiták 1552-ben telepedtek le Modenában, előbb a Sant'Augustino, majd a parochia

della Pomposa épületében rendezkedtek be. A Collegio di S. Bartolomeo könyvtárát először 1631-ben említik a források, mint amelyet a szentély fölött az első emeleten helyeztek el. Paolo Tinti levéltári (végrendelet, ingóság összeírások) források alapján, és a ma is meglévő könyvek tulajdonosi bejegyzéseire támaszkodva elemzi a könyvtár gyarapodásának a történetét. Az adományozók nem csupán a tanárok, elhunyt szerzetesek voltak, hanem a város polgárai is többször választották kedvezményezettül a kollégiumot. Így módon a könyvtár története egy fejezet Modena társadalomtörténetében is.

A gyűjtemény a 17. század végére az Este hercegek területének egyik legnagyobb jezsuita könyvtárává nőtte ki magát. A közelben Reggionban, Novellában, Carpiban és Mirandolában voltak még jezsuita gyűjtemények. Tinti összehasonlította az állomány tartalmi összetételét egyéb jelentősebb jezsuita könyvtárakéval is.

A jezsuita rend 1773. évi feloszlata után a könyvtáros Girolamo Tiraboschi katalogizálta a könyveket, amelyek a San Paolo konventbe kerültek. Innen egy részük az egyetem könyvtárába. Az 1862/63-as tanévben a könyveknek a most katalogizált része került vissza a San Bartolomeo kollégiumba, amely ma „Liceo classico L. A. Muratori”.

Tinti részletesen elemzi Tiraboschi katalogizáló módszerét. Megállapítja, hogy nem követte a jezsuiták által általában használt Claude Clement-féle (Lyon, 1624) tartalmi felosztást (24 osztály), hanem a Jean Garnier *Systema Bibliothecae* című munkájában (számos kiadást megélt) kidolgozott rendszerre támaszkodott.

A jelenlegi állomány 939 bibliográfiai egység (közel 2000 kötet), amelynek részletes leírása követi az alapos tanulmányt. A mutatók a nemzetközi elvárásoknak megfelelően személynév, nyomda- és nyomdászmutató, illetve a tulajdonosi bejegyzések indexe. A kiadási helyeket végig nézve feltűnő, hogy a gyarapítás mennyire nem terjedt ki az Alpokon túli területekre. Még a bécsi és a grázi kiadványok is csak elvétve fordulnak elő, de teljességgel hiányoznak a német katolikus nyomdák termékei (München, Ingol-

stadt, Augsburg). Számottevő nem itáliai anyag csak Párizsból és Lyonból került a modenai jezsuitákhoz.

A magyarországi használatnak különösen hasznos ez a kötet, hiszen alapvetően 18. századi olasz katolikus teológiai, illetve hitéleti anyag, amely könyvek gyakran jutottak el a magyar könyvtárakba is. Azonosításukhoz pedig kevés jól használható kézikönyv áll rendelkezésre.

MONOK ISTVÁN

Lietuviškai Biblijai – 400 metų. Biblijos vertėjas Jonas BRETKŪNAS. Tarptautinės parodos katalogas. – **400 Jahre litauische Bibel.** Bibelübersetzer Johannes BRETKE. Katalogs der internationalen Ausstellung. Sudarytojos/Zusammengestellt von Ona ALEKNAVIČIENĖ, Jolanta ZABARSKAITĖ. Vilnius, 2002, Lietuvos dailės muziejus. 158 l.

1991. augusztus 24-én a Szovjetunió elismerte Litvánia függetlenségét. A többi ezidőtájt függetlenné vált néphez hasonlóan Litvániában is a nemzeti kulturális örökség számbavétele, felmutatása, ápolása és a fiatal generációk tagjaiban való tudatosítása nemzeti kulturális- és tudományos stratégiai kérdéssé vált. A nemzeti irodalom- és könyvtörténeti kutatások Litvániában is intenzívebbé váltak, és sorra jelentek meg alapvető könyvek, amelyek az egyes művelődéstörténeti periódusok kutatásában igyekeztek olyan szemléletet is érvényesíteni, amely a nyolcvanéves szovjet periódus idején nem volt lehetséges. Sokszor kényszerültek felvenni a 19. században elejtett fonalat a kutatások szerves folytathatósága érdekében. Sigita Narbutas litvánul és angolul is kiadott kismonográfiája a litvániai irodalom és írásbeliség történetének első hat évszázadról (*The mysterious island. A review of 13th–18th century literature of the Grand Duchy of Lithuania*. Vilnius, 2000, Institute of Lithuanian Literature and Ethnology) nem csupán egy új összefoglalás, hanem az a közeljövő kutatási irányainak kijelölése is egyben. Az ebben a könyvben megjelent irodalomtörténeti perio-

dizáció felfogható könyvtörténeti korszakolásnak is: középkor (1251–1521), reneszánsz (1522–1596), barokk (1597–1750), felvilágosodás (1751–1832).

A dán, porosz, svéd, lengyel és orosz kulturális hatás – és hatalmi politika – befolyása mellett kibontakozó litván irodalom reneszánsz korszaka az első, Vilniusban nyomtatott könyvvel kezdődik (Pranciškus Skorina könyve az utazásról orosz nyelven), és a periódus kulturális arculatát – a többi közép-európai nemzetéhez hasonlóan – alapjaiban meghatározta a reformáció. Az első porosz és litván könyv (mindkettő protestáns katekizmus) is e periódusban jelent meg Königsbergben: a porosz 1545-ben, a litván 1547-ben. A porosz katekizmus hasonló kiadása művelődés- és nyelvtörténeti elemzéssel 1995-ben jelent meg: *Pirmoji Prūsų knyga. The first Prussia book*. Parengė/Ed. by Mikėlis KLUSIS, Bonifacas STUNDŽIA. Vilnius, 1995, Pradai (Bibliotheca Baltica. B. Lithuania). Az első litván nyelvű könyvről egy háromnyelvű kiadványban adott alapvető elemzést Alfonsas Šešplaukis (*Pirmoji lietuviška knyga naujuju tyrinėjimų šviesoje. – The first Litanian book in the Light of New Research. – Das erste litauische Buch im Lichte der neueren Forschung*. Kaunas, 1997).

A 2002 őszén Vilniusban rendezett kiállítás – amelynek katalógusát szeretnénk most bemutatni – az első litván Biblia fordítója, Johannes Bretke (1536–1602) életművét, a Bretke-kutatás eredményeit, illetve a Bretke-féle Biblia utóéletét, litvániai hagyományát mutatta be a közönségnek (zárva a Bretke-fordítás internetes megjelenésével). A kiállítás katalógusa azonban ennél több, rövid litvániai művelődéstörténet a 16. századról. Három – kétnyelvű, litván és német – nagyobb tanulmány vezeti be a kiállítási tárgyak részletes leírását. Jochen C. Range a Bretke-portré megrajzolásakor teljes joggal hangsúlyozza, hogy a Bammeln nevű faluból származó porosz polgárgyermek az akkori Poroszország többnemzetiségű és összetett kulturális hagyományt magába ötvöző lutheránus lelkész a korszak tipikus értelmiségi alakja. Königsbergben, majd Wittenbergben tanult, 1563-tól aktív lelkész,